

Hyvinkään kaupungin lausunto Keski-Uudenmaan hyvinvointialueohjelmaan vuosille 2024-2025

Valmistelijat: Johanna Luukkonen, kaupunginjohtaja
Panu Isotalo, hyvinvointipäällikkö
Markus Latva-aho, turvallisuuspäällikkö
Aki Leinonen, työllisyyspäällikkö
Taru Järvimaa, kaupungineläinlääkäri

Yleistä

Hyvinkään kaupungin kirjaamoon saapui 22.6.2023 Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelta lausuntopyyntö koskien hyvinvointialueohjelmaa vuosille 2024–2025. Hyvinkään kaupunki kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto. Lausunnot on pyydetty antamaan 15.8.2023 mennessä Keusoten sivuilta löytyvän kyselylomakkeen kautta. Koska kyseinen lomake on anonyymi ja tarkoitettu kaikille asukkaille, Hyvinkään kaupunki haluaa antaa erittäin tärkeänä pitämäänsä asiakirjaan myös virallisen lausunnon.

Hyvinkään kaupungin lausuntoa valmisteltaessa on tehty yhteistyötä niin kaupunkiorganisaation sisällä kuin naapurikuntien viranhaltijoiden kanssa.

Tiivistelmä HVA-ohjelmasta

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen hyvinvointialueohjelman valmistelu on aloitettu Keusotessa syksyllä 2022 ja se on tarkoitus viedä alueelliseen päätöksentekoon elo-syyskuussa 2023.

Keusoten HVA-ohjelma on laadittu vuosille 2024–2025 linkittyen hyvinvointialueen strategiaan ja palvelustrategiaan. Ohjelman tavoitteena on turvata asukkaiden tarpeita vastaavat, kustannustehokkaat ja vaikuttavat sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut. Taloudellisten tavoitteiden lisäksi ohjelmalla pyritään yhtenäistämään HVA:n toimintaa yli palvelualueiden ulottuvien, sujuvien palveluketjun muodossa. Ohjelmasta on laadittu sekä tiivistelmä että pidempi ja yksityiskohtaisempi dokumentti, jotka löytyvät Keusoten www-sivuilta.

HVA-ohjelmassa korostuu neljä pääteemaa:

- 1) Kysyntään vaikuttaminen
- 2) Virtaukseen vaikuttaminen
- 3) Tuotantorakenteeseen vaikuttaminen
- 4) Työilmapiiriin ja -olosuhteisiin vaikuttaminen.

Hyvinvointialueohjelman toteutumisen ja siinä onnistumisen nähdään olevan pitkälti kiinni henkilöstön saatavuudesta. Nykyisen kaltaista palveluiden verkostoa ei kyetä ylläpitämään nykyisillä resursseilla tai ainakaan sillä tavalla, jolla sote-palvelut on järjestetty.

Väestön ikääntyminen kasvattaa nopeasti palvelutarvetta ja luo painetta siirtää resursointia nykyistä enemmän ikääntyneiden palveluiden toteuttamiseksi. Sama muutospaine koskee myös muita toimijoita, kuten kuntia.

Hyvinvointialueohjelma painottaa palveluiden saatavuuden parantamista. Tähän pyritään Keusotessa nimenomaan kehittämällä digitaalisia palveluita ja perustamalla digipalvelukeskus. Varsinaisia säästöjä pyritään saamaan aikaan laajentamalla nykyinen asiakasohjaus kattamaan myös terveysterveyst. Asiakasohjauksessa käytössä olevia työvälineitä kehitetään siten, että asiakkaiden palvelutarpeiden tunnistaminen ja optimointi on nykyistä merkittävästi tehokkaampaan.

Palvelurakenteen keventämistä jatketaan ikäihmisten ja vammaisten palveluissa, huomioiden kuitenkin ikääntyneen väestö palvelutarpeen kasvun vaikutuksen palvelutuotantoon tulevaisuudessa. Tarvittava toiminnan sopeutus saadaan aikaan panostamalla vahvasti kehittämiseen (Kestävän kasvun RRP2 – kokonaisuus), laajojen konkreettisten säästöleikkausten sijaan.

HVA-ohjelman tarkentuneen arvion mukaan tasapainottamistarve on noin 80 miljoonaa euroa. Käytännössä sopeuttamistarve on vuositasolla palveluostojen noin -10–15 % Keusoten oman toiminnan kuluista.

Alueen asukkaiden näkökulmasta tulevat muutokset kietoutuvat tiukasti arvopohjan ympärille. Keusoten keskeiset arvot ovat ihmislähtöisyys, yhteistyö ja vaikuttavuus. Arvojen pohjalta tunnistetut muutokset on kiteytetty viiden eri teeman alle.

Palveluvalikoimaan ja -tarpeeseen liittyvät laajenevat digipalvelut ja tarpeen mukaiset palvelut. Lähtökohdana on, että digipalveluiden käyttömahdollisuudet laajenevat merkittävästi nykyisestä sekä laaja-alainen asiakasohjaus ohjaa optimaalisemmin palveluihin. Lisäksi parannetaan palveluiden saavutettavuutta ja saatavuutta, jonka ytimessä on jonottomat toimintamallit. Neljäs muutoksen alue on palveluiden verkoston monipuolistuminen ja tiivistyminen. Tavoitteena on, että nykyinen fyysinen palveluverkko tiivistyy, mutta silti kattaa laajan joukon palveluita. Viides teema on sujuva asiointi, jota tukee laajennettu asiakasohjaus. Toimintaa tullaan siis optimoimaan ja muuttamaan paremmin arvoja vastaaviksi.

Tulevia muutoksia on tunnistettu myös henkilöstön näkökulmasta alueen arvojen mukaisesti. Muutokset jakautuvat kuuden teeman alle ja tähtäävät samaan päämäärään asukkaan näkökulmasta tapahtuvien muutosten kanssa:

- 1) Arjessa tapahtuvassa kestävässä kehittämisessä kulminoituu palvelurajat ylittävä kehittäminen ja ennakkoluuloton optimointi.
- 2) Asiakasohjauksen laajeneminen koskee etenkin asiakasohjauksen laajenemista terveyspalveluihin, mutta myös uusia työvälineitä sekä yleisesti ohjausprosessin sujuvoittamista.
- 3) Digipalvelukeskuksen käynnistymisen myötä voidaan tukea laajenevia digipalveluita.
- 4) Resurssilähtöinen palveluiden verkoston suunnittelu tukee niin henkilöstöä kuin laadukasta palveluiden tuottamista.
- 5) Henkilöstöön tulee vaikuttamaan myös toimintatapojen muuttaminen optimaalisempaan ja arvojen mukaisempaan työskentelyyn.
- 6) Henkilöstöön vaikuttavana on henkilöstöetujen parantaminen, jolla halutaan osoittaa olevamme haluttu ja luotettava työnantaja ja sen myötä toteuttaa henkilöstöön liittyvää kehitystyötä.

Hyvinvointialueen tavoitteena on parantaa palveluiden saatavuutta, helpottaa arkea ja rakentaa haluttua työpaikkaa vuoteen 2026 mennessä. Hyvinvointialueohjelma pyrkii uudistamaan vakiintunutta palveluiden verkostoa, tuomaan työaika työntekijälle sekä tasapainottamaan taloutta.

Tulevat sopeutustoimet toteutetaan niin palveluiden saatavuuden kuin tarkoituksenmukaisuuden näkökulmista. Säästöt pyritään pääosin hakemaan yhteensovitettuja palveluita käyttävien palvelupakettien optimoinnin kautta (10 % käyttöä 80 % rahoista). Terveyspalveluiden vastaanottopalveluiden saatavuutta sekä digipalveluita parannetaan nykyisestä merkittävästi (90 % väestöstä käyttää pääasiassa vain vastaanottopalveluita). Panostus terveyspalveluihin vähentää palveluiden häiriökäyttöä ja vapauttaa ammattihenkilöstön työaika muuhun työhön.

Hyvinkään kaupungin lausunto

Myönteisinä seikkoina luonnoksesta voidaan mainita seuraavat:

- Ohjelman rakenne ja logiikka ovat selkeitä
- Käytetty kieli on varsin selkeää ja kansantajuista
- Asiakokonaisuus on laaja, joten on hyvä, että ohjelmassa keskitytään vain isoihin linjoihin ja kokonaiskuvaan, ei yksityiskohtiin.
- Ohjelman aikaikkuna (vuodet 2024-25) on sopivan pituinen, sillä valtakunnallinen HVA-uudistus on vielä varsin tuore ja tilanne elää myös Keski-Uudellamaalla koko ajan.
- On erittäin hienoa, että kuntalaiset pääsevät tutustumaan vapaasti luonnokseen ja heillä on myös monia tapoja esittää siitä mielipiteensä.
- Keinovalikoima palveluiden turvaamiseksi on hyvä ja kannatettava.
- Palveluverkon tiivistäminen ja laajentaminen on erittäin suositeltavaa. Tässä kohtaa kannattaisi pohtia alueellista palvelutoriverkostoa.
- Laaja-alainen palveluohjaus on erinomainen tavoite, sillä sen puutteesta usein kenkä puristaa ja eikä asiakas saa tarpeensa mukaista palvelua

Huomiota vaativia seikkoja luonnoksen osalta:

- Ohjelman nimi voisi olla nykyistä sisällöllisempi ja kuvaavampi
- Kuntien työntekijöitä, kuten johtavia virkamiehiä tai hyte-asiantuntijoita on osallistettu ohjelman valmisteluun hyvin ohuesti, jos ollenkaan, vaikka kyseessä on tärkeä, myös kuntia ja etenkin niiden asukkaita merkittävästi koskeva asiakirja. Aikataulun kiireellisyyden huomioon ottaen tämän voi tässä tapauksessa ymmärtää, mutta Hyvinkään kaupunki kuitenkin edellyttää jatkossa arjen toimintojen konkreettisen kehittämisen näkökulmasta tiivistä ja etupainotteista yhteistyötä hyvinvointiin liittyvissä asioissa.
- Lausuntopyynnön ajankohta oli kuntien osalta huonoin mahdollinen, sillä lausuntopyyntö saapui kuntiin juhannuksena aatonaattona, joten lausuntoaika ajoittuu loma-aikaan ja kaikki päättävät elimet ovat kokoustauolla. Osallistamisen ohuudesta ja lausuntoajankohdan valinnasta tulee väistämättä mieleen, että kuntien kuuleminen koetaan vain välttämättömänä pakkona, eikä tosiasiallisena yhteistyönä.
- Ohjelman fokus on vahvasti palvelurakenteessa, työntekijöissä ja siinä, mitä tarjotaan ja miten asiakasvirtoja ohjataan ja jopa tilkitään, vaikka ohjelman fokuksen pitäisi olla alueen asukkaissa ja heidän tarpeissaan.
- Hyvinvointialueen osalta on lyhytnäköistä ja osaoptimoivaa keskittyä ainoastaan lain vaatimiin sote-palveluihin ja leikata ei-lakisääteisiä ehkäiseviä ja varhaisen puuttumisen palveluita, vaikka juuri niihin panostaminen olisi taloudellisesti ja inhimillisesti erittäin järkevää. Mikäli HVA keskittyy ainoastaan lakisääteisiin korjaaviin palveluihin, mikään henkilöstö- tai talousresurssi ei tule riittämään jatkossa, kun väestö ikääntyy ja ongelmat pääsevät kasautumaan ja syvenemään ennen niihin puuttumista. HVA:n rahoituksessa on osoitettu valtion toimesta määrärahaa hyvinvointityöhön. Juurikin HVA:n ennaltaehkäisevä työ on hyvinvointityötä, joka on näkemyksen mukaan HVA:n vastuulla ja jota HVA voi tehdä yhteistyössä 3. sektorin toimijoiden kanssa esim. avustusyhteistyöllä.
- Digitalisaation kehittäminen on tärkeää ja järkevää, mutta se pitää tehdä hallitusti, kun otetaan huomioon, että joillain väestöryhmillä (esim. ikääntyneet, erityisryhmät ja maahanmuuttajat) saattaa olla siinä haasteita.
- Sivulla 16 mainitaan, että ”Lasten ja perheiden palveluissa ennaltaehkäisevät palvelut painottuvat terveyspalveluihin, mikä ei huomioi aina perheen kokonaistilannetta ja sosiaalipalveluiden tarvetta ajoissa.” Hyvinkään kaupunki nostaa esiin, että julkisessa keskustelussa ja poliisin tilastoissa näkyy merkittävä nousu nuorisoväkivallassa ja ryöstöjen määrissä. Nuorisohyvinvointiin on panostettava kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti laajasti yhteistyössä hyvinvointialueiden, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Suomessa havaitaan yhteiskunnan segregaatiota ja polarisoitumista. Ylisukupolvinen huono-osaisuus on lisääntyvä ilmiö. Esimerkiksi Puolustusvoimat

on todennut, että joka kolmas nuori ei kykene suorittamaan varusmiespalvelusta fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen tai muuhun syyhyn perustuen.

- NEET-nuorten eli sellaisten nuorten, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai asevelvollisuutta suorittamassa, osuus kuvaa 15-24-vuotiaiden nuorten osuutta vastaavasta koko ikäluokasta. Pojilla rikostuomion saaneiden osuudet olivat kolminkertaisia tyttöihin nähden, ja 18-vuotiaana NEET-statuksella olleista pojista 37 prosentilla oli rikostuomio 21 ikävuoteen mennessä. Jos 18-vuotiaana ei NEET-statusta ollut, rikostuomioita oli 13 prosentilla pojista. Vastaavasti tytöillä NEET-status 18-vuotiaana oli selvimmin yhteydessä raskauksiin alle 20-vuotiaana. Mielenterveyden ongelmat, erityisesti mielialahäiriöt, korostuvat NEET-vuosien kertyessä. Ne ovatkin yksi merkittävä riskitekijä syrjäytymisen prosessissa. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että varhain alkavat mielen-terveyden ongelmat lisäävät mm. koulunkäynnin ongelmia ja sen vuoksi kouluttamattomuuden riskiä. Toisaalta myös pitempään jatkunut koulutuksen ja työelämän ulkopuolisuus lisää mielen-terveysongelmien riskiä.
- Tutkimusten perusteella keskeisiä nuorisorikollisuuden riskitekijöitä ovat ylisukupolvinen huono-osaisuus, matala koulutustaso, heikot kognitiiviset kyvyt, lapsuudenaikaiset käytöshäiriöt sekä psykososiaaliset ongelmat. Asuinalueen huono-osaisuus, alueella asuvien rikosaktiivisuus ja vertaisverkostot vaikuttavat olevan yhteydessä rikoskäyttäytymiseen nuoruudessa.
- Hyvinkään kaupunki edellyttää, että Keusote huomioi palvelutuotannossaan ja resursoinnissaan yhteistyön kuntien kanssa. Yhteistyö koulujen kanssa on turvattava ja sen on oltava rakenteellisesti säännöllistä. Esimerkiksi koulujen, poliisin ja hyvinvointialueen yhteistyöhön on taattava riittävä resurssi, kuten Ankkuri-toiminta tmv. ennaltaehkäisevä ja varhaisen puuttumisen malli huomioiden mielen-terveyspalvelut. Mielenterveyspalveluiden heikko saatavuus aiheuttaa tunnistetusti kouluikäisten itsetuhoista käytöstä, itsemurhia ja uhkatilanteita kouluissa.
- Ohjelmassa kannattaisi huomioida enemmän erilaiset asiakasprofiilit, sillä nyt puhutaan monesti vain yhtenä ryhmänä mm. iän mukaan jaoteltuna. Kannattaisikin panostaa enemmän siihen, että iso osa kuntalaisista käyttää sote-palveluita lopulta aika harvakseltaan ja pärjäävät pienellä tuella, kun taas pieni osa asiakkaista (noin 10 %) käyttää iso osan (noin 80 %) resursseista.
- Asiakasprofiiliin liittyen ohjelmassa huomioidaan hyvin eniten tukea ja korjaavia palveluita tarvitsevat ikäryhmät eli lapset ja ikääntyneet, mutta työikäiset jäävät vähälle huomiolle. Palkansaajat ja työnantajat kuitenkin luovat edellytykset julkisille palveluille ja hyvinvointivaltiolle.
- Sivulla 24 ei huomioida väestörakenteessa maahanmuuttajataustaisten ja moninasiin kieliryhmiin kuuluvien asukkaiden määrää, palvelutarvetta ja palvelujen saatavuutta. Vahva Lean-ajattelu ei todennäköisesti toimi kompleksissa hyvinvointikysymyksissä. Palvelua ei tule nähdä liiaksi sote-keskeisenä. Suunnitelmassa olisi tarkoituksenmukaista kuvata yhteistyörajapinnat, -muodot ja -palvelut, joita tehdään ja parannetaan. Palveluiden digitalisaatio mahdollisesti tukee työikäisten suomenkielisten palvelutarvetta, mutta ei todennäköisesti saavuta vanhuksia tai muunkielisiä asiakkaita. Heidän palvelutarpeessaan korostuu, että asiakkaat on löydettävä ja tunnistettava muissa yhteyksissä sekä suunnitelmallinen etsivätyö. Myöskään NEET-nuorten tarpeita ei tyydytä omaan aktiivisuuteen perustuva palvelutarjonta.
- Tulevan työllisyysalueyhteistyön kehittäminen lähitulevaisuudessa on iso asia myös hyvinvointialueelle. Kuinka varmistetaan työnhakijan polku sote-asiakkuudesta kohti työelämää? Kuinka varmistetaan sote-palvelua tarvitsevan työikäisen pääseminen nykyistä aikaisemmin ja sujuvammin palveluihin, jotta paluu työhön nopeutuu?
- Heikoimmassa asemassa olevien työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen on tärkeää, sillä kyseessä on kasvava kohderyhmä.
- Nuorten pitkäaikaistyöttömyyden kitkemiseen tarvitaan panostusta. Ovat usein todella huonokuntoisia ja sote-palvelut ovat heille usein oikea osoite. Oikeanlaisten palveluiden vaikuttavuus on erityisen tehokasta nuorten kohdalla.
- Maahanmuuttaja- ja kotouttamispalveluiden kehittämistä tarvitaan lisää yhdessä kuntien ja työllisyysalueen kanssa.
- Toimivat sote-palvelut ovat myös veto- ja pitovoimaa työikäisten ja työnantajien silmissä.

- Hyvinvointialueen palveluverkkoon liittyvä toiminnan kehittäminen ja kiinteistöjen kehittäminen ei näy selvityksessä riittävällä tasolla. Palveluverkkoon ja samalla kiinteistöihin liittyvä aikataulutettu ohjelma yhteistyössä kuntien kanssa on välttämätöntä niin HVA-alueen kuin kuntien kannalta. On tarpeen arvioida myös vaihtoehtoisena ratkaisuna uusiin tiloihin siirtymisen sijaan, olisiko toimiva ja taloudellisempi ratkaisu kehittää olemassa olevia kiinteistöjä palveluiden tuottamisessa ja asiakkaiden palveluliikennöintiä kuin nopealla aikavälillä siirtyä uusiin toimitiloihin, jotka vaativat investointeja.